

Výkon trestu odnětí svobody

Petr Juříček

Vězeňská stráž

Vězeňská stráž – tato složka střeží, předvádí a eskortuje osoby, střeží jak zevněž tak i zevnitř budovy a objekty vězeňské služby a v uvedených místech zajišťuje kázeň a pořádek, kontroluje osoby na vrátnicích, eskortuje odsouzené mimo věznici např. k lékaři, soudu nebo výslechu.

Justiční stráž

Justiční stráž – jde o ozbrojenou složku, která zajišťuje pořádek a bezpečnost v budovách soudů, státních zastupitelství, Ministerstva spravedlnosti a na jiných místech jejich činnosti, ochraňuje pracovníky soudů při výkonu soudních rozhodnutí.

Správní služba

Správní služba - rozhoduje ve správním řízení, zabezpečuje organizační, ekonomickou, vzdělávací, výchovnou, zdravotnickou a další odbornou činnost. Jejími odděleními jsou:

- logistika – stará se o stravování, oděv, ubytování, údržbu atd.,
- zdravotní – je zde lékař, specialisté do věznic docházejí,
- personální – oddělení pro zaměstnance,
- oddělení výkonu trestu,
- ekonomické – kontroluje finance nejen věznice, ale i odsouzených (plat, výživné), zajišťuje zaměstnávání vězněných osob
- oddělení správní – hlídá spisy, termíny propuštění, termíny trestu,
- pověřené orgány Vězeňské služby - mají postavení a plní úkoly policejního orgánu v řízení o trestných činech příslušníků Vězeňské služby.

Personál

- Vedení věznice (ředitel a jeho zástupci).
- Výchovní pracovníci (vychovatelé, vrchní dozorcí a dozorcí).
- Specialisté (psychologové, speciální pedagogové, sociální pracovníci, sociologové, kaplani a učitelé ve školských vzdělávacích střediscích).
- Duchovní (jak kaplani, kteří jsou zaměstnanci, tak externí duchovní).
- Pracovníci strážní a eskortní služby.
- Občanští zaměstnanci.
- Zdravotnický personál.
- Pracovníci oddělení prevence a stížnosti.

Speciální pedagog

Speciální pedagog – je odborný zaměstnanec oddělení, který garantuje u svěřených odsouzených odbornou úroveň realizace programu zacházení a vnitřní diferenciací. Metodicky usměrňuje výkon práce vychovatelů. Odpovídá, ve spolupráci s ostatními odbornými zaměstnanci, za úroveň odborného zacházení s jednotlivými odsouzenými v návaznosti na jejich komplexní zprávy. Speciální pedagog musí mít úplné vysokoškolské vzdělání – magisterský program pedagogického zaměření.

Psycholog

Psycholog – je odborný zaměstnanec, který garantuje u odsouzených odbornou psychologickou činnost a odbornou úroveň realizace programu zacházení. Psycholog přitom provádí psychologickou diagnostiku vězňů, zpracovává jejich psychologické posouzení v rámci komplexní zprávy, včetně doporučení pro program zacházení. Podílí se na zpracování konkrétních programů zacházení jednotlivých odsouzených, na vyhodnocování jejich úspěšnosti a na navrhování změn programu zacházení. Pro práci psychologa je povinné úplné vysokoškolské vzdělání psychologického zaměření.

Sociolog

Sociolog – je odborný zaměstnanec, který zajišťuje analytickou a poradenskou činnost na úseku personální práce, výkonu trestu a vnějších vztahů v rámci dislokace věznice. Provádí průběžné i cílené sledování a analýzu sociálních vztahů mezi odsouzenými, se zaměřením na neformální struktury odsouzených, mezi odsouzenými a zaměstnanci a mezi zaměstnanci navzájem, zjišťuje úroveň spolupráce vybraných zástupců odsouzených a zaměstnanců.

Vychovatel

Vychovatel – úkolem vychovatele je komplexní výchovná, vzdělávací, diagnostická a preventivní činnost zaměřená na celkový rozvoj osobnosti a na socializaci, resocializaci a reedukaci včetně cílených opatření k optimalizaci vzdělávacího procesu odsouzených a realizaci protidrogové prevence v rámci věznice. Vychovatel denně pracuje s vězněnými, řeší jejich problémy a požadavky. Odpovídá za stav kázně, pořádku, dodržování zákonnosti i realizaci programů zacházení. Z hlediska výchovné práce s vězněnými jej lze považovat za ústřední postavu tohoto procesu. Kvalifikační předpoklad, které musí splňovat vychovatel je bakalářský studijní program s pedagogickým zaměřením (před rokem 1990 stačilo pouze úplné středoškolské vzdělání bez nutnosti pedagogického zaměření).

Sociální pracovník

Sociální pracovník

Kvalifikační předpoklady pro funkci sociálního pracovníka je bakalářský studijní program nebo vyšší odborné vzdělání sociálního zaměření. Sociální pracovník je odborný zaměstnanec oddělení, jehož základním úkolem je samostatná sociální práce, která je zaměřena zejména na plynulý přechod odsouzených do řádného občanského života. Při její realizaci dbá na zajištění a dodržení standardů kvality poskytovaných sociálních služeb. Je podřízen vedoucímu oddělení výkonu trestu a současně je odborným poradcem ředitele věznice v oblasti sociálně právních aspektů výkonu trestu a v oblasti přechodu odsouzených do řádného občanského života

Vychovatel - terapeut

Vychovatel – terapeut – je odborný zaměstnanec, který realizuje individuální a skupinové terapie, je metodicky usměrňován psychologem. V rámci celkové koncepce zacházení s odsouzenými se podílí na zpracování projektů pro jednotlivé kategorie odsouzených při zachování zásad vnější a vnitřní diferenciací, na tvorbě skladby programu zacházení a jednotlivých speciálních výchovných aktivit. Kvalifikačním předpokladem je bakalářský studijní program sociálního, pedagogického nebo psychologického zaměření, nebo ucelený sebezkušenostní sociálně psychologický nebo psychoterapeutický výcvik v rozsahu minimálně 200 hodin.

Duchovenská péče

Duchovní – činnost duchovních se řídí zákonem č.3/2002 Sb. o církvích a náboženských společnostech. V podmínkách vězeňství ji zajišťují až na výjimky ti, kteří jsou členy občanského sdružení „Vězeňská duchovenská péče“ (založeno 1994). Duchovní se podílejí na plnění programu zacházení s vězněnými nejen v oblasti pastorační, ale i dalších aktivit, při kterých spolupracují se specialisty a vychovateli oddělení výkonu vazby a trestu. Zachování zpovědního tajemství se řídí zvláštními ustanoveními.

Institut vzdělávání

Institut vzdělávání - je resortním vzdělávacím zařízením a organizační jednotkou Vězeňské služby České republiky s celorepublikovou působností. V souladu s koncepcí vzdělávání a Programem celoživotního vzdělávání ve Vězeňské službě ČR v součinnosti s řediteli organizačních jednotek zabezpečuje, aby příslušníci a občanští zaměstnanci Vězeňské služby ČR byli náležitě vycvičeni a vyškoleni pro výkon služby nebo práce a zvyšovala se jejich odborná úroveň. Za tímto účelem Institut vzdělávání vytváří potřebné podmínky pro soustavné prohlubování odborné úrovně zaměstnanců, organizuje a zabezpečuje zejména základní profesní přípravu, specializační kurzy a další formy odborného vzdělávání v Programu celoživotního vzdělávání.

Výkon ochranného léčení

Během výkonu trestu lze též vykonávat uložené ochranné léčení.

Umožňuje-li to výměra uloženého trestu nebo jeho zbytku, započne se s výkonem ochranného léčení uloženého ve formě ambulantní zdravotní péče bezprostředně po nástupu výkonu trestu.

Pokud soudem uložené ochranné léčení v ústavní formě, jež bylo uloženo vedle výkonu trestu, nebylo vykonáno před nástupem výkonu trestu, a s ohledem na kapacitu věznice je možné takové léčení v podmínkách výkonu trestu provádět, učiní věznice opatření potřebná k tomu, aby s výkonem takového ochranného léčení bylo započato co nejdříve po nástupu výkonu trestu.

Pokud je třeba ve výkonu ochranného léčení v ústavní formě pokračovat i po propuštění z výkonu trestu za současného omezení na svobodě, nebo nebylo-li ve výkonu trestu ochranné léčení zahájeno, věznice poskytne včas potřebné informace poskytovateli lůžkové péče, u kterého se má ochranné léčení vykonávat. Je-li zajištěno zahájení nebo pokračování ve výkonu ochranného léčení bezprostředně po výkonu trestu, předá dnem ukončení výkonu trestu Vězeňská služba odsouzeného do zdravotnického zařízení příslušného poskytovatele lůžkové péče.

Nebylo-li v průběhu výkonu trestu ochranné léčení ukončeno a není-li zajištěn jeho další výkon u příslušného poskytovatele zdravotních služeb, zašle věznice zprávu o jeho dosavadním průběhu a výsledku soudu.

Výkon trestu u mladistvých

- během výkonu trestu odsouzeného, který nedovršíl 18. rok věku, se věznice především zaměří na jeho **výchovu a zabezpečení** jeho přípravy na budoucí povolání.
- mladistvému, který má plnit povinnou školní docházku, věznice zabezpečí její plnění vyučováním místo výkonu práce.
- má-li ředitel věznice za to, že u mladistvého, který ve výkonu trestu dovršíl 19. rok věku, bude dosaženo účelu trestu jeho výkonem ve věznici pro ostatní odsouzené, podá soudu návrh na přeřazení mladistvého.
- I když soud rozhodl o ponechání mladistvého po dovršení 19. roku věku ve věznici pro mladistvé, může ředitel věznice podat návrh na jeho přeřazení podle odstavce 3, jestliže odsouzený soustavně porušuje nebo závažným způsobem porušil stanovené povinnosti, pořádek nebo kázeň.
- při stanovení obsahu programu zacházení s mladistvým se vždy sleduje zabezpečení jeho pracovní kvalifikace a soběstačný život v souladu se zákonem.
- pro mladistvého je účast na stanovené formě vzdělávání a dalších určených aktivitách programu zacházení povinná, pokud je k němu zdravotně způsobilý; po dobu výuky se mladistvý nezařazuje do práce a jeho vzdělávání se uskutečňuje formou denního studia.
- mladistvý má právo přijímat návštěvy na dobu 5 hodin během jednoho kalendářního měsíce.
- věznice umožní zaměstnanci obce s rozšířenou působností zařazenému do obecního úřadu pověřeného zajišťováním sociálněprávní ochrany dětí při výkonu jeho oprávnění navštěvovat mladistvého a hovořit s ním bez přítomnosti třetí osoby.

Výkon trestu u matek nezletilých dětí

- v případech hodných zvláštního zřetele, jestliže takový postup umožňují podmínky ve věznici a osobnostní předpoklady odsouzené ženy, může být odsouzené ženě na její žádost povoleno, aby ve výkonu trestu měla u sebe a starala se o své dítě zpravidla do 3 let jeho věku, pokud takové dítě nebylo soudem svěřeno do výchovy jiné osoby.
- před rozhodnutím si ředitel věznice vyžádá posouzení lékaře a klinického psychologa a orgánu sociálněprávní ochrany dětí, zda je takový postup ve prospěch dítěte.
- proti rozhodnutí ředitele věznice podle odstavce 1 může odsouzená žena podat do 3 dnů od jeho oznámení stížnost, jež má odkladný účinek
- o stížnosti rozhoduje generální ředitel Vězeňské služby nebo k tomu zmocněný zaměstnanec Vězeňské služby
- byla-li žádost podle odstavce 1 zamítnuta, může ji odsouzená žena opakovat nejdříve po 3 měsících od právní moci rozhodnutí.
- věznice umožní příslušnému orgánu sociálněprávní ochrany dětí pravidelně sledovat vývoj dítěte, o které odsouzená žena pečuje ve věznici
- základem programu zacházení je u matky, které bylo povoleno mít u sebe a starat se o své dítě, celodenní péče o dítě.
- ředitel věznice může rozhodnout o zrušení povolení mít ve výkonu trestu u sebe své dítě a starat se o ně, a to na základě negativního vyjádření lékaře nebo klinického psychologa anebo orgánu sociálněprávní ochrany dětí k dalšímu pobytu dítěte s matkou ve věznici.
- o tomto rozhodnutí ředitele informuje věznice neprodleně okresní soud a orgán sociálněprávní ochrany dětí, v jejichž obvodu se věznice nachází.
- proti rozhodnutí ředitele věznice podle odstavce 6 může odsouzená žena podat do 3 dnů od jeho oznámení stížnost, která nemá odkladný účinek.
- o stížnosti rozhoduje bezodkladně generální ředitel Vězeňské služby nebo k tomu zmocněný zaměstnanec Vězeňské služby.

Výkon trestu odsouzených trvale pracovní nezařaditelných

Odsouzeným trvale pracovní nezařaditelným je odsouzený,

- a) který je starší 65 let, pokud sám nepožádá o zařazení do práce,
- b) který byl uznán invalidním ve třetím stupni²²⁾, ledaže sám požádá o zařazení do práce a jeho pracovní schopnost takovéto zařazení připouští, nebo
- c) jehož zdravotní stav neumožňuje trvalé pracovní zařazení.

(2) Trvale pracovní nezařaditelným odsouzeným lze ukládat jen takové kázeňské tresty, které lze jinak uložit mladistvým.

Výkon doživotního trestu

Vnitřní řád věznice, jakož i obsah a formy zacházení s odsouzenými k doživotnímu trestu musí přihlížet též k povaze tohoto trestu a nebezpečnosti odsouzených, kterým je takový trest uložen.

Odsouzenému k doživotnímu trestu nelze přerušit výkon trestu nebo mu udělit kázeňskou odměnu spočívající v povolení dočasně opustit věznici v souvislosti s návštěvou nebo s programem zacházení.

Odsouzení k doživotnímu trestu jsou ubytováni zpravidla po jednom.

Výkon trestu u odsouzených cizinců

Při umístění odsouzených, kteří nejsou státními občany České republiky (dále jen "cizinci"), do věznice se podle možností postupuje tak, aby cizinci téhož státního občanství nebo hovořící stejným nebo podobným jazykem spolu mohli komunikovat, pokud to není v rozporu s účelem trestu.

Cizincům se podle možností umožní přístup k četbě knih v jazyce, který ovládají, popřípadě v závislosti na výměře trestu se jim vytvoří vhodné podmínky pro výuku českého jazyka.

Cizinec se bezprostředně po přijetí do výkonu trestu poučí o právu obracet se na diplomatickou misi a konzulární úřad státu, jehož je státním občanem. Uprchlíci a osoby bez státního občanství se poučí o právu obracet se na diplomatickou misi státu pověřeného chránit jejich zájmy nebo na mezinárodní orgány a mezinárodní organizace, jejichž posláním je tyto zájmy chránit.

Cizinci se poučí o právu na přijetí konzulární návštěvy. Taková návštěva se nezapočítává do návštěv podle § 19.

Cizinci se bezprostředně po přijetí do výkonu trestu poučí o možnosti podat žádost o předání k výkonu trestu do státu, jehož jsou státními občany, jakož i o právních důsledcích tohoto předání, pokud takový postup umožňuje mezinárodní smlouva, kterou je Česká republika vázána.

Věznice poučí cizince o jejich právech a povinnostech v mateřském jazyce nebo v jazyce, jemuž rozumí; o poučení se vyhotoví záznam, který cizinec podepíše.